

עמותת זוכרות

עמותת זוכרות שמה לה למטרה להביא את הזיכרון והדיבור על הנכבה לציבור היהודי בישראל. זהו זיכרון אלטרנטיבי, מתנגד, לזיכרון הציוני ההגמוני. הנכבה היא האסון של הפלסטינים משנת 1948, הרס הכפרים, הגירוש וההרג, אך היא גם חלק מהותי מההיסטוריה של היהודים שחיים כאן. היא חלק מההיסטוריה שהושקת וכמעט נמחק מהנוף הפיזי של הארץ. זוכרות תומכת בזכות השיבה של הפליטים הפלסטינים שהיא זכות אישית, אזרחית, של כל עקורה ועקור שגורשו מבתיהם. זכות השיבה היא גם זכות קולקטיבית שקיבלה הכרה בחוק הבינלאומי, בעיקר ע"י החלטת האו"ם 194 מדצמבר 1948, שאושרה מאז שוב עשרות פעמים.

זוכרות מקיימת פעילות באופנים שונים: סיורים והצבת שלטים בכפרים הרוסים, הדפסת חומרים עיוניים ועדויות על הנכבה בעברית ובערבית, מפגשים עם מורים ותלמידים, אתר אינטרנט המכיל אינפורמציה ומפות בעברית, מאבקים משפטיים ומפגשים בין עקורים ליהודים היושבים על אדמותיהם. הלמידה, המכנה המשותף בין כל הפרויקטים, מבטאת את שאיפת זוכרות להציע ליהודים בישראל לקחת אחריות על מה שאנחנו יודעים שקרה ב-48 וללמוד את מה שלא יודעים שקרה. זאת מתוך הבנה כי הנכבה, זו שהייתה ואת תוצאותיה אנו חווים כל יום, היא חלק בלתי נפרד מחיינו. זוכרות שואפת לייצר מרחב שבו קול הנשים הפלסטיניות שחוו את הנכבה יקבל ביטוי משמעותי.

סיכום כללי לשנת 2005

שנת 2005 הייתה שנת גדילה והתבססות עבור זוכרות. יש תחושה שזוכרות היא עובדה קיימת ומובנת מאליה בנוף הארגונים בארץ. היקף הפעילות עלה לעומת שנת 2004, הארגון עבר שינויים מבניים משמעותיים והיקף התמיכה הכספית ומספר התורמים גדל. זוכרות קיימה עשרות אירועים ציבוריים הכוללים סיורים, הרצאות ומפגשים עם קבוצות וארגונים שונים מהארץ ומחו"ל. הוקם צוות של 6 עובדות/ים בשלוש וחצי משרות. במרץ נפתח מרכז המידע על הנכבה בת"א, המשמש גם כמשרד של זוכרות. קבוצת זוכרות בחיפה נפגשה באופן שוטף וארגנה מספר אירועים. נוצר קשר מבטיח עם ארגון פליטים פלסטיני בלבנון. עלה מספר הפניות לזוכרות והיא זוכה להתייחסות בתקשורת מידי פעם.

סיכום פעילות

הפעילות הציבורית גדלה באופן משמעותי בעיקר בשל מספר ערבי העיון הרבים שהתקיימו במרכז המידע על הנכבה שהקימה זוכרות בת"א במרץ 2005. התקיימו 27 הרצאות פתוחות לקהל (לעומת 9 ב-2004). 19 ערבי עיון התקיימו במרכז המידע על הנכבה בת"א, 3 בחיפה והיתר בלוד, ון ליר, בית נשים פמיניסטי, מועדון הראביטה ובמיסכה. השתתפו בערבי העיון 820 איש/ה.

התקיימו 29 סיורים לאתרים פלסטיניים מ-1948 מהם 7 פתוחים לציבור הרחב, בהם הוצבו שלטים והופקו חוברות מיוחדות על לוד, דיר יאסין, סוחמתא, עכו, אחרם (סידנא עלי) וליפתא. 22 סיורים נוספים היו לקבוצות שונות מהארץ ומחו"ל. בסה"כ השתתפו בסיורים 1,650 איש/ה. התקיימו 5 אירועי זיכרון לנכבה בהם השתתפו 750 איש/ה. שני אירועים ציבוריים יוצאי דופן התקיימו בכיכר רבין בת"א לציון יום הנכבה ובכפר החרוס מיסכה בהתנגדות לגידור ביה"ס של הכפר.

בכיר רבין התקיים אירוע תחת הכותרת "כיכר העיר מלאה" לציון יום הנכבה בתאריך 15/5/2005. נפרשה מפת הארץ בגודל 1000 מ"ר ועליה הוצבו הכפרים הפלסטינים ההרוסים ע"י 300 המשתתפים באירוע. בין המשתתפים היו עקורים פנימיים שסיפרו על כפריהם והציבו אותם על המפה.

ביוני 2005 גידר מינהל מקרקעי ישראל את מבני ביה"ס של הכפר מיסכה כדי למנוע מעקורי הכפר להיפגש במקום. בתגובה לכך קיימה זוכרות אירוע רב משתתפות בשיתוף עשרות אמנים שתמרו את יצירותיהם. הגדר כוסתה במצע לבן, עליו נתלו יצירות, נוצרו ציורים והוקרנו עבודות וידאו.

זוכרות השתתפה בשבעה כנסים ופסטיבלים שונים בארץ ובחו"ל, הופיעה בשתי ועדות תכנון, בהן התנגדה לתכנית הבניה בליפתא, והגישה עתירה לבג"ץ בעניין פארק קנדה. סה"כ נחשפו לפעילות זו של זוכרות 1740 איש/ה. איתן ברונשטיין השתתף בסיבוב הרצאות בצרפת יחד עם לילה אלעלי, מנהלת אל-נג'דה, ארגון נשים פלסטיני בלבנון. היו מפגשים עם קבוצות שונות והרצאות בפריז, ליון, דיז'ון ומרסיי. נוצר קשר מבטיח עם אל-נג'דה ומתוכנן פרויקט משותף על הכפר ראס אל-אחמר לשנת 2006. זוכרות קיימה 18 פעילויות חינוכיות לקבוצות מוגדרות של מורים, תלמידי תיכון, סטודנטים ונשים, בהן השתתפו 440 איש/ה.

הוקמה קבוצה ראשונה של מורים בתיכון ובסמינרים בצפון במטרה לפתח תכנית לימודים על הנכבה.

התקיימו כארבעים פגישות עם נציגי ארגונים שונים מהארץ ומחו"ל.

כעשרים סטודנטים ומתעניינים ביקרו במרכז המידע על הנכבה בת"א כדי לחפש חומר רלוונטי עבורם.

זוכרות הפיקה סרט על הארגון (בבימויה של ליאת סבין בן שושן). את הסרט ניתן לראות ולרכוש במשרדי העמותה.

הוחל בפרויקט איסוף עדויות של פליטי הנכבה החיים בתוך הקו הירוק, בוודאו ועריכתן. המטרה היא לצלם עדויות של עקורים פנימיים, לערוך אותן ולתרגמן לעברית. עד כה צולמו עשרים וחמש עדויות.

החלה עבודה על פרזנטציה מולטימדיה על הנכבה שתהיה בעברית, ערבית ואנגלית.

החלה עבודה על מדריך לכפרים שהיו בת"א עד 1948.

התקיימו שישה ימי דיון מרוכזים של זוכרות מלבד פגישות צוות והנהלה שוטפות.

היו ניסיונות לארגן מפגשים מתמשכים בין עקורים פנימיים מכפרים מסוימים לבין יהודים החיים על אדמות כפרים אלה, אולם ללא הצלחה. נערך מפגש אחד בין מספר חברי קיבוץ רמת יוחנן לבין עקורי הושה וכסאייר, מפגש עם חברי בית העמק לבחון אפשרות להיפגש עם עקורי כויכאת וגישושים ראשוניים בכרם מהר"ל כדי לנסות להיפגש עם עקורי איגזים. ניסיונות אלו לא הבשילו למפגשים מעמיקים.

סה"כ נחשפו לפעילות של זוכרות באופן ישיר 2940 יהודים, 3270 ערבים (רובם, כאלפיים בתהלוכת השיבה), 1551 מחו"ל. סה"כ 7761, לעומת 4000 בשנת 2004.

ארגון

הוקם צוות של שישה עובדות/ים בזוכרות. איתן ברונשטיין מנהל במשרה מלאה מאז פברואר; ממרץ 2005 עובדות בחצי משרה נורמה מוסי, רכזת חינוך; טליה פריד, רכזת פרויקטים ועיצוב; רנין ג'רייס, מרכז מידע

ופרויקט עדויות. מיולי 2005: איתן רייך, רכז פיתוח משאבים; איריס בר, רכזת חיפה ותרגומים, שניהם בחצי משרה. לקראת סוף השנה עברה זוכרות משבר ארגוני שבעקבותיו עזבו מספר חברים את העמותה ואיריס בר התפטרה.

במרץ 2005 נפתח מרכז המידע על הנכבה בת"א, שמשמש גם כמשרד של זוכרות.

חשיפה תקשורתית ופניות מהציבור

בשנת 2005 זוכרות ידועה יותר לציבור הרחב. לא היתה קפיצה משמעותית בהיקף החשיפה בתקשורת אולי בגלל שקיומה של זוכרות כבר מובנת מאליה. העיתונות נעזרת בידע של זוכרות כמקור חשוב ואמין. זוכרות קיבלה 160 פניות במיילים לאתר שביקשו מידע על מקומות מסוימים, רצו להצטרף לרשימת הקשר, העירו על האתר, הציעו עזרה ותמיכה, ניאצו והתנגדו. כתבות שונות שהתפרסמו על זוכרות באתרי אינטרנט שונים זכו למאות תגובות, בד"כ עוינות, לפעילות ולעמדות של זוכרות.

בקישור הבא אפשר לקרוא כתבה מאתר MSN תחת הכותרת "כפר פלשתיני בלב תל אביב?" המדווחת על ערב עיון בזוכרות וזוכה ללמעלה ממאה תגובות:

<http://news.msn.co.il/news/internal/internal/200508/20050814095143.htm?inter=1&inter=1>

ב'הארץ' פורסמה כתבה על השילוט המתקרב בפארק קנדה תחת הכותרת "העבר הפלשתיני של פארק קנדה נשכח בשלטי הקרן הקיימת":

<http://www.haaretz.co.il/hasite/pages/ShArtPE.jhtml?itemNo=587193&contrassID=2&subContrassID=21&sbSubContrassID=0>

בן דרור ימיני, עיתונאי ממעריב, הוא דוגמא טובה לבהלה שמעוררת עמותת זוכרות בציבור היהודי בישראל. בכותרת בעיתון הוא כינה את זוכרות "תועמלני חמאס" והנה קטע מכתבתו על כנס בו השתתפו גם פעילי זוכרות: העניין הוא שיש בינינו כאלה שתורמים את עצמם מרצון לשירות האויב. באחת ההפסקות ניגשו אליי חברי עמותת "זוכרות". מדובר בקבוצת ישראלים, קשה להאמין, שעוסקת בהנצחת השמות הפלשתיניים של יישובים שונים בארץ ובעידוד זכות השיבה. למה אתה מכנה אותנו אנשי חמאס, הם שאלו אותי. כי אתם משת"פים של אלה שמטרתם היא חיסול מדינת ישראל, אמרתי להם. אין הבדל בינם לבין חסידי זכות השיבה של יהודים לקסבה של שכם, ובינם לבין חסידי השיבה הפלשתינית לשיח' מוניס. אלה ואלה הם אויבי הפתרון השפוי, היחידי: שתי מדינות לאום נפרדות. בדיוק כמו בקפריסין. זכות שיבה יש - של יהודים לישראל ושל פלשתינים לפלשתיין.

התופעה של "זוכרות" היא לא רק חולנית. היא בעיקר הרסנית. היא מנציחה את הסבל הפלשתיני והישראלי, משום שהיא מעודדת את חזית הסירוב הפלשתינית. אם בקרב הפלשתינים יש רבים שמבינים שהדרישה לזכות השיבה אינה ריאלית, כמו למעלה מ-150 אלף פלשתינים שחתמו כבר על מסמך אילון נוסייבה, באים אנשים מתוכנו ומבהירים להם שהם צריכים להתעקש. האם כך יסתיים הסבל הפלשתיני או שמא רק יונצח?

ועם ישראלים כאלה, מי בכלל צריך אויבים?

פורסם מאמר של איתן ברונשטיין בספרו של נור מסאלחה (Catastrophe Remembered) וקטע בספרה של סוזן נתן (The Other Side of Israel) עוסק בהקמת זוכרות ובפעילותה. נכתבו מספר עבודות אקדמיות בעזרת זוכרות.

תומכים בזוכרות

זוכרות מבקשת להודות לגורמים הבאים שמימנו את פעולת זוכרות בשנת 2005:

Kerkinactie / Global Ministries PCN, Holland

MCC Menonite Central Commeety

EPER Entraide Protestante, Suisse

ICCO Holland

CCFD, France

CIMADE, France

Broederlijk Delen, Belgium

Oxfam Solidarity, Belgium

Misereor, Germany

Medico International, Germany

כמו כן, תמיכה כספית חשובה בפעילות העמותה הייתה של המשתתפות הרבות, שסייעו ע"י רכישת חוברות וחולצות ובהשתתפות בהוצאות של האירועים.

תגובות מיוחדות לפעילות של זוכרות

בתאריך 12/11/2005 התקיים סיור בכפר אלחרם (סידנא עלי), הנמצא בחוף הרצליה. פליטי הכפר סיפרו את קורותיהם וישראלית בשם דנה, שהשתתפה לראשונה בסיור של זוכרות, שמעה את הדברים בהתרגשות רבה. היא ביקשה לומר מספר מילים וסיפרה שחיה שנים בסמיכות לכפר זה ומעולם לא ידעה שהיה כלל קיים. היא ביקשה סליחה מההתעלמות מהם ומכך שחייתה למעשה על חשבון הגירוש שלהם מכפרם.

Hello.

I just want to give my appreciation (again) to the work you are doing. I read in Haaretz about the fight in Park Canada and wanted to express my support.

.Adi Avivi

איתן שלום.

ברכות חמות על ההישג בבג"צ. ברור שזו רק תחילת הדרך (זוכר שהצעתי לך עוד לפני ההתחלה להכין מראש כמה שלטים לכל כפר..)

כל הכבוד.

שולי דיכטר

בתגובה לאירוע בתגובה לגידור מיסכה:

איתן שלום,

רק רציתי להגיד לך שכל פעם שאני מקבלת ממך מייל כזה אני מתמלאת הערכה כלפיך וכלפי הארגון המדהים שהקמתם!

מאוד הצטערתי שלא יכולתי להיות אתכם באירוע בכיכר רבין שאף הוא נראה לי מעשה אורחי מדהים.

אריאלה אזולאי

כיווני התפתחות לעתיד

זוכרות תמשיך לגדול ולהתפתח מבחינת החשיפה הציבורית, היקף הפעילות וגודל הארגון והצוות. בשנת 2006 נעבור למקום חדש בלב תל אביב בו יהיה יותר מקום לערבי עיון ולצוות העובד. בשנת 2006 יושם לראשונה דגש על פעילות בדרום הארץ בהקשר של הנכבה. בכוונת זוכרות להקים קבוצת פעילות בירושלים. תתווסף קבוצת מורים שתפתח תכנית לימודים על הנכבה. יושלמו הפרויקטים של מדריך לכפרי ת"א שנהרסו ב-1948 ופרזנטציה על הנכבה.